

Список використаних джерел:

1. Біленко Ю.І., ВанДузер Е., Мол. К. Економіка прямих іноземних інвестицій і міжнародна торгівля (Розділ 15). Комерційна дипломатія: торговельна політика і право. Львів: Астролябія, 2006. С. 303–333.
2. Біленко Ю.І., Мальський М.З. Інвестиційна політика в Європейському Союзі та перспективи для України. Науковий вісник Дипломатичної академії. Серія «Економічні науки». 2016. Вип. 23. Ч. III. С. 114–121.
3. Dixit A. The Making of Economic Policy. Cambridge, MA: MIT Press, 1996.
4. Easterly W. National Policies and Economic Growth: A Reappraisal. Handbook of Economic Growth / ed. Ph. Aghion, S.N. Durlauf. Amsterdam: Elsevier, 2005. P. 1015–1059.
5. Official website of The International Monetary Fund. URL: <http://www.imf.org/en/data>.
6. Official website of The United Nations Conference on Trade and Development. URL: <http://unctadstat.unctad.org/wds>.
7. Official website of The World Bank. URL: <http://data.worldbank.org>.
8. Rodrik D. Industrial Policy for the Twenty-First Century. CEPR Discussion Paper. 2004. № 4767. Centre for Economic Policy Research, London.
9. Yusuf S. Development economics through the decades: a critical look at thirty years of the world development report. Washington: The World Bank, 2009. 189 p.

**ФОРМИРОВАНИЕ КАПИТАЛА, ПРЯМЫЕ ИНОСТРАННЫЕ ИНВЕСТИЦИИ
И ЭКОНОМИЧЕСКИЙ РОСТ УКРАИНСКОЙ ЭКОНОМИКИ**

Аннотация. В статье исследованы проблемы формирования основного капитала в экономике Украины в 1992–2016 годах. Определено влияние прямых иностранных инвестиций на инвестиции в основной капитал. При помощи VAR-моделирования определена величина изменений экономического роста, которая объясняется изменением величины ПИИ за весь исследуемый период, а также период подъема (2000–2008 годы) и посткризисный период (2009–2016 годы). Определено влияние институциональных факторов (база данных WGI) на величину инвестиций в Украине с помощью теста Грейнджера.

Ключевые слова: основной капитал, прямые иностранные инвестиции, экономический рост, VAR-моделирование, экономика Украины

**CAPITAL FORMATION, FOREIGN DIRECT INVESTMENT
AND ECONOMIC GROWTH OF UKRAINIAN ECONOMY**

Summary. The problems of creating of the fixed capital in Ukrainian economy for 1992–2016 were investigated. The impact assessment of the foreign direct investment on the fixed capital investment was done. Using VAR-modelling variance decomposition of economic growth was done, the share of FDI in explaining economic growth for period of investment boom (2000–2008) and for post crisis period (2009–2016) was estimated. Using data set WGI we estimate the influence of institutional factors on the investment by Granger test.

Key words: fixed capital, foreign direct investment, economic growth, VAR-models, Ukrainian economy.

УДК 336.051

Бодрецький М. В.

*кандидат економічних наук, докторант
Київського національного університету імені Тараса Шевченка*

Bodrets'kyj M. V.

*Ph.D. in Economics, doctoral student
Kyiv Taras Shevchenko National University*

ПРІОРИТЕТНІСТЬ МЕТОДІВ УПРАВЛІННЯ В РІЗНИХ УМОВАХ

Анотація. У статті розглянуто науково-методичні підходи до визначення пріоритетності методів управління в різних умовах для досягнення позитивних результатів під час здійснення господарської діяльності підприємств та установ України. Особлива увага приділена питанням застосування відповідних методів управління в кризових умовах.

Ключові слова: управління, методи управління, еволюція методів управління, механізми управління, пріоритетність методів управління, ефективні методи управління.

Вступ та постановка проблеми. Проблема визначення ефективних методів управління завжди була актуальною. Якщо в період розвитку планової моделі економіки спектр методів управління, що застосовується, був більш регламентованим та однорідним, то сьогодні набір

методів управління, що використовується на практиці, є досить невизначеним [1; 2].

Методи управління організацією, як з'ясувалось у ході недавніх досліджень, є досить туманним поняттям навіть для фахівців [3]. Більшість економістів, які

не розглядали методи управління більш глибоко (в ході проведення досліджень або під час навчання), не мають системного розуміння сутності цього поняття, тому плутають методи та інструменти, не знайомі з класифікацією методів управління, не можуть обґрунтувати пріоритетність застосування тих чи інших методів (або їх комбінацій) у різних економічних умовах. При цьому є сенс визнати, що розподіл управлінських дій на методи, прийоми, інструменти та подібні класифікаційні групи й рівні має досить умовний характер, а якогось загальноприйнятого канону немає.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання методології управління розглядалися низкою науковців. Однак більшість науковців не виділяє методологічні засади в окремий елемент і розглядає питання методології управління в рамках своїх досить різноманітних досліджень. Так, А.А. Серікова [4], Т.В. Счастлива, М.В. Дюпина [5] приділили увагу питанням саме методології. А.В. Гречко [6], В.В. Коваленко, Д.О. Ненад, Л.О. Примостка розглядали методологію управління як елемент у ході проведення своїх досліджень.

Метою роботи є визначення та класифікація наявних методів управління і пріоритетності застосування різних методів у різних ситуаціях.

Результати дослідження. Методи управління – це набір засобів (способів, інструментів) впливу на об'єкт управління для досягнення встановлених цілей. Розподіл методів управління за способами впливу наведено на рис. 1.

До інструментарію адміністративно-розпорядчих методів відносяться такі засоби управлінського впливу, як накази та розпорядження. Чіткі вказівки, що базуються на обов'язковості виконання управлінських команд, притаманні саме цьому методу управління. Метод може мати відмінності в різних структурах. Так, він може застосовуватися в умовах жорсткого регламентування, гнучкого реагування, встановлення загальних задач, завдання діапазонів можливих меж діяльності. Адміністративно-розпорядчі методи базуються зазвичай на нормативній системі, як на зовнішній (наприклад, законодавство країни), так і на внутрішній (наприклад, система правил, процедур, стандартів та положень організації), якою часто встановлено також засоби адміністративного впливу за невиконання управлінських команд. Часто нормативні системи передбачають як покарання, так і заохочення, що є елементом, який більше притаманний економічним методам управління.

На практиці адміністративно-розпорядчі методи управління застосовуються у вигляді досить чітких завдань (закріплених у вигляді наказів, розпоряджень тощо). Завдання надаються безпосереднім виконавцям (можуть мати ступеневу структуру), під час встановлення та виконання завдань виконавці мають обмежену (а зазвичай і мінімальну) свободу щодо їх виконання.

До переваг адміністративно-розпорядчих методів можна віднести чіткість наданих завдань, можливість

використання персоналу досить не високої кваліфікації, наявність механізму оцінювання та обліку дій виконавців. До недоліків відносяться такі риси методу, як пригніченість особистої ініціативи виконавця, відсутність розуміння цілей та принципів роботи організації загалом (не обов'язково, але досить часто), недостатність взаємопов'язаності між управлінськими командами та реальними можливостями виконавців.

Економічні методи управління принципово відрізняються від адміністративно-розпорядчих. До їх інструментарію входить практично єдиний засіб, а саме матеріальне заохочення. Найбільш чітко економічні методи управління виявляються під час відрядної (договірної) оплати праці, коли отримане матеріальне заохочення прямо пропорційне обсягу виконаної роботи [7].

Безсумнівно, сильною стороною економічних методів є їх потужна стимулююча сила, адже кожний виконавець має прямий зиск з результатів його діяльності саме в ролі виконавця. До слабкої сторони економічних методів управління можна віднести суб'єктивність оцінювання результатів, досягнутих виконавцями, з боку управляючого суб'єкта (що зустрічається досить часто і виражається у навмисному заниженні фактично досягнутих результатів), наявність стимулів до завищення під час звітування результатів виконання завдань з боку виконавців (приписки, маскування неякісного виконання завдань тощо), необхідність постійного контролю якості впливу (перевищення або заниження розміру заохочення має чіткі демотивуючі властивості), наявний стимул до зловживань та імітаційних дій з боку виконавців.

Соціально-психологічні методи управління базуються на залученні виконавців у процеси та їх добровільному і щирому прагненню до виконання завдань найбільш швидким та якісним чином. Соціально-психологічні методи управління можуть застосовуватися під час досягнення досить високої культури управління та морально-етичної розвиненості виконавців. Хоча є приклади застосування соціально-економічних методів управління без обов'язкового досягнення високого рівня залучення та розвитку виконавців, такі методи все одно передбачають формування у виконавців чіткої впевненості у важливості для них результатів діяльності та їх особистої необхідності для досягнення позитивних результатів [8].

На рис. 2 представлено загальні тенденції (тренд) у змінності методів управління в історичній ретроспективі.

З рис. 2 бачимо, що загальна історична тенденція спрямовує генезис методів управління від адміністративно-розпорядчих до соціально-психологічних. Це легко простежити за суспільно-економічними формаціями. Відповідно до К. Маркса та Ф. Енгельса, на стадії цивілізації людство по черзі проходить рабовласницьку (класичну античну), феодальну та буржуазну (капіталістичну) суспільно-економічні формації з перспективою переходу до соціалістичної (комуністичної) [9]. Хоча періодизація історії досі є дискусійним питанням, більш-менш узагальненим підходом до еволюції суспільно-економічних

формацій є така п'ятиступенева модель: первіснообщинна – рабовласницька – феодальна – капіталістична – комуністична (формації).

За первіснообщинної формації управлінські процеси загалом могли бути замкненими в невеличких групах людей і більш чітко виявлятися за якимось критичних (кризових) ситуаціях. При цьому керуючий процесом (лідер) частіше за все використовував більше

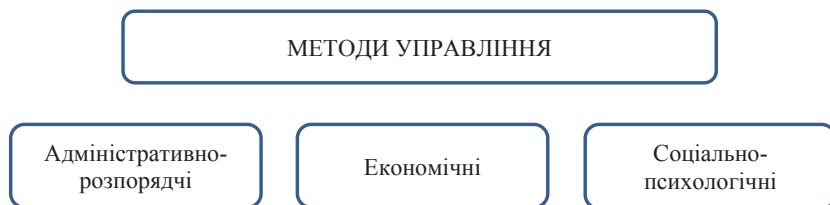

Рис. 1. Методи управління

Джерело: підготовлено автором

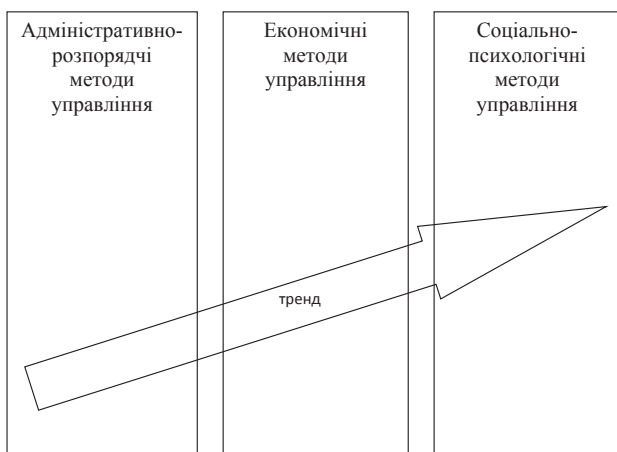

Рис. 2. Зміна методів управління в історичній ретроспективі

Джерело: підготовлено автором

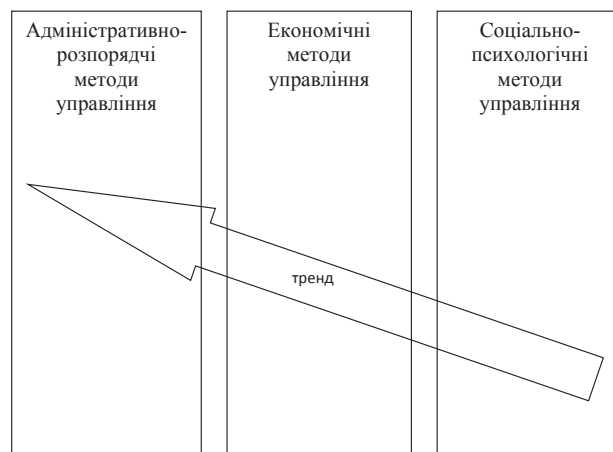

Рис. 3. Зміна тенденцій застосування методів управління в кризових умовах

Джерело: підготовлено автором

адміністративно-розпорядчі методи управління. За рабовласницької формації адміністративно-розпорядчі методи управління усталилися. Феодальна формація лише розвинула адміністративно-розпорядчі методи управління. Капіталістичний спосіб виробництва і, відповідно, формація відкрили широкі перспективи економічних методів управління. Подальший розвиток капіталістичної формації та соціалістичної (комуністичної) формації приніс розвиток соціально-психологічних методів управління.

Тут потрібно зробити застереження, що в академічно чистому вигляді жодний з методів управління в реальному житті не зустрічається. У будь-які часи, в будь-яких формаціях, галузях, країнах і колективах мають місце всі методи управління. Більшість виконавців керується не тільки наказом, але й переконанням, не тільки економічною вигодою, але й відчуттям залучення. Під час дослідження мотивів виконавців з'ясується, що окремо методи управління діють досить обмежено. Для досягнення якісного управлінського впливу необхідно використовувати всі методи, в ідеалі повинні бути і чіткий наказ, і економічне заохочення, і психологічні установки (гордість за свою роботу, сором за неякісно виконану роботу тощо).

За рабовласницької формації застосовувались не тільки адміністративно-розпорядчі методи управління, але й економічні та соціально-психологічні методи управління. Крім того, за будь-якої формації адміністративно-розпорядчі методи управління не можуть бути загалом викреслені, бо вони задають чіткі та формалізовані напрями дій, без них хаотичність виконання управлінських розпоряджень неминуча.

Все це перш за все необхідно для розуміння відсутності розуміння поганих чи добрих, застарілих чи новітніх методів управління. Методами з різних категорій необхідно користуватись у відповідних ситуаціях, а розуміння загальних тенденцій в еволюції методів управління покликане допомогти в адекватному виборі дієвих методів у різних ситуаціях.

Тепер розглянемо тенденції превалювання методів управління у кризових ситуаціях. Як можна здогадатися,

у кризових ситуаціях всі методи управління використовуються також комплексно. Однак парадигма застосування методів управління у кризових умовах змінюється на протилежну тій, що спостерігається у звичайних умовах (рис. 3).

З рис. 3 видно, що у кризових умовах управлінці тяжіють до адміністративно-розпорядчих методів. Перш за все це пов'язане з необхідністю здійснення швидкого та чіткого впливу. Економічні методи зазвичай не можуть забезпечити чітких результатів за короткий строк. Соціально-психологічні методи застосовуються, однак їх результат теж менш прогнозований [10].

Як приклади зміни парадигми застосування управлінських методів у кризових умовах можна назвати:

- дії урядів під час кризових ситуацій (права і свободи громадян дещо звужуються, створюються більш чіткі законодавчі та розпорядчі документи, впроваджується більш суворий контроль виконання управлінських рішень);
- дії регуляторів фінансових ринків під час управління курсом національної валюти (вільне котирування курсів скасовується, вводиться обов'язковий продаж валютних надходжень суб'єктів господарювання);
- дії керівництва підприємств за погіршення ситуації (видаються більш чіткі накази та розпорядження, відміняється дія систем мотивації, підвищується контроль за виконавською дисципліною).

Висновки. Принципи класифікації та систематизації методів управління, використані в ході дослідження, можуть бути застосовані у практичній діяльності. Всі управлінці, як на рівні країни, так і на рівні організації, потребують більш чіткого усвідомлення того, які методи управління більш пріоритетні в тій чи іншій ситуації. Найбільш гострим це питання постає під час управління установами в умовах кризи. Так, опинившись у кризовій ситуації, менеджер не має часу на експерименти й уточнення дієвості методів управління, що ним застосовуються. Стаття дає чіткі практичні вказівки, якими методами слід скористатися перш за все, а які необхідно застосовувати як додаткові.

Список використаних джерел:

1. Примостка Л.О. Управління кредитним ризиком банків в умовах економічних дисбалансів. Фінанси, облік та аудит. 2017. С. 150–163.
2. Коваленко В.В., Ненад Д.О. Методи управління кредитним ризиком та їх місце у забезпеченні платоспроможності банків. Східна Європа: економіка, бізнес та управління. 2017. № 3 (8). С. 270–274.

3. Бодрецький М.В. Практичні методи управління банківськими установами: практика застосування. Modern Economics. 2018. № 7. С. 32–40. URL: <https://modecon.mnau.edu.ua/practical-methods-of-banking-management-application-in-practice>.
4. Счастливая Т.В., Дюпина М.В. IRBAA (Базель II): Преимущества и недостатки методологии. Вестник томского государственного университета. 2012. № 1 (17). С. 122–128.
5. Серікова А.А. Методичний інструментарій антикризового управління підприємствами машинобудівного комплексу. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2018. Вип. 17. Ч. 2. С. 73–77.
6. Гречко А.В. Економіка підприємства / ред. П.В. Круш. Київ, 2018. 137 с.
7. Лукашевич В.М., Хомич С.А. Винагорода як суттєвий чинник змісту концепції управління персоналом. Розвиток методів управління та господарювання на транспорті. 2017. № 4 (61). С. 54–66.
8. Петруня Ю.Є. Оптимізація систем управління в умовах економічної глобалізації. Дніпро: Ун-т мит. справи та фінансів, 2018. 182 с.
9. Маркс К., Энгельс Ф. Сочинения. 2-е изд., Москва, 1955–1961.
10. Олешко А.А. Програмно-цільовий підхід до антикризового управління фінансовими корпораціями. Економіка та держава. 2018. № 6. С. 25–27.

ПРИОРИТЕТНОСТЬ МЕТОДОВ УПРАВЛЕНИЯ В РАЗНЫХ УСЛОВИЯХ

Аннотация. В статье рассмотрены научно-методические подходы к определению приоритетности методов управления в различных условиях для достижения положительных результатов при осуществлении хозяйственной деятельности предприятий и учреждений Украины. Особое внимание уделено вопросам применения соответствующих методов управления в кризисных условиях.

Ключевые слова: управление, методы управления, эволюция методов управления, механизмы управления, приоритетность методов управления, эффективные методы управления.

PRIORITY OF MANAGEMENT METHODS IN DIFFERENT CONDITIONS

Summary. In the article there have been considered the scientific and methodological approaches to determining the priority of management methods in various conditions for achieving positive results in the implementation of economic activities of enterprises and institutions of Ukraine are considered. Particular attention is paid to the application of appropriate management methods in crisis conditions.

Key words: management, management methods, evolution of management methods, management mechanisms, priority of management methods, effectiveness of management methods.

УДК 338.48(4/8)

Бондар Ю. А.

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри менеджменту, економіки, права та туризму
Льотної академії Національного авіаційного університету*

Чепляка К. О.

*магістрант факультету менеджменту
Льотної академії Національного авіаційного університету*

Bondar Yu. A.

*PhD in economic,
Department of management, economics law, and tourism
Flight Academy National Aviation University*

Chepliaka K. O.

*Magistrate, faculty of management
Flight Academy National Aviation University.*

КОМЕРЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ТУРИСТИЧНИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Анотація. У статті розглянуто основні підходи до функціонування комерційної діяльності туристичних підприємств в умовах глобалізації. Досліджено комерційну діяльність туристичних підприємств в умовах зовнішньоекономічної діяльності. Окреслено складові комерційного середовища здійснення зовнішньоекономічної діяльності туристичними підприємствами та рівні глобалізації у сфері туризму. Визначено основні чинники зовнішньоекономічної діяльності туристичного підприємства. Охарактеризовано структуру комерційної діяльності в туризмі.

Ключові слова: комерційна діяльність, туристичні підприємства, глобалізаційні процеси, зовнішньоекономічна діяльність, туризм.